

Proloog

“Aujourd’hui se décide ce que sera le monde en 2050 et se prépare ce qu’il sera en 2100. Selon la façon dont nous agissons, nos enfants et nos petits-enfants habiteront un monde vivable ou traverseront un enfer en nous haïssant. Pour leur laisser une planète fréquentable, il nous faut prendre la peine de penser l’avenir, de comprendre d’où il vient et comment agir sur lui. C’est possible: l’histoire obéit à des lois qui permettent de la prévoir et de l’orienter.”

JACQUE ATTALI – UNE BRÈVE HISTOIRE DE L’AVENIR

In mijn vrij lange carrière kan ik me niet herinneren een verwardere wereld te hebben gezien dan vandaag. Het toeval wil dat in *De Standaard* van zaterdag 15 juli 2017 een artikel verscheen van Nico Tanghe rond de Tsjechische filosoof en econoom Tomáš Sedláček, die zegt: “Ik heb nog nooit zo veel onzekerheid gevoeld als nu.” Ik ben het volledig eens met deze toch wel eigenaardige man.

Toch schijnt de globale economische groei zich dezer dagen met een vrij grote zekerheid te herstellen en dit een kleine tien jaar na de financiële crisis van 2008, die nog erg vers in het geheugen zit. Maar laat ons toch nog niet euforisch worden.

China en de BRIC-landen

Zo heeft het grote land China, dat vele jaren met dubbele groeicijfers kwam aan-
draven, toch wel duidelijk problemen. Zie hieromtrent in *The Economist* van 9 juli
2016 het “Special Report” over die *Chinese Society* met toch wel heel wat vraagtekens
rond de Chinese economie. Niettemin ben ik ervan overtuigd dat we in de volgende
decennia ernstig rekening moeten blijven houden met dit land, zowel economisch
als geopolitiek. Dat schrijft ook de Singaporese diplomaat Kishore Mahbubani in

The New Asian Hemisphere – The irresistible shift of global power to the East. In zijn boek maakt de briljante auteur duidelijk dat er een globale shift van het economisch gravitatiecenter is naar het Oosten – of we dat nu willen of niet. En niet alleen China maar ook landen zoals Vietnam, Cambodja en Maleisië maken zich klaar om een steeds hardere economische competitie aan te gaan met het Westen.

Ook een analyse van het Peterson Institute for International Economics stelt: “(...) *that ratios of world trade to output have been flat since 2008, making this the longest period of stagnation since the second world war*” en dat ondanks de “globalisering” van de economie waar iedereen het dezer dagen over heeft.

In een kritisch artikel van Martin Wolf in *Financial Times* begin september 2016 lezen we: “*Thus the impetus towards further integration has stalled and in some respects gone into reverse. Globalisation is no longer driving world growth*” en die Martin Wolf heeft dit zeker goed bestudeerd.

Ook de bekende Nobelprijswinnaar Joseph Stiglitz is erg pessimistisch over de fel aangehaalde globalisering. In een artikel in *De Standaard* van donderdag 11 augustus 2016 schrijft hij: “De globalisering is een spel voor de rijken” en verder: “Je moet je samenleving beschermen tegen de kwalijke gevolgen van de globalisering, of er komen nog meer malcontenten.” Dat brengt ons bij het (te) dikke succesboek van Thomas Piketty, *Le Capital au XXIe siècle*, verschenen in 2013. Piketty stelt in zijn boek een reeks van pertinente vragen rond kapitaal en de langetermijnevolutie van ongelijkheid, de concentratie van rijkdom en de vooruitzichten van economische groei. Geen gemakkelijk verhaal.

Vermelden we ook nog het recentste boek (april 2016) van Branko Milanović, getiteld *Global inequality: a new approach for the age of globalization*. Hierin onderzoekt Milanović deze ongelijkheid en beschrijft hij de winnaars en verliezers op het vlak van inkomen tussen 1988 en 2008.

Ik ben ervan overtuigd dat in de volgende jaren nog heel wat stof zal opwaaien rond deze ongelijkheid.

Ondertussen waarschuwt ook het IMF (International Monetary Fund) voor een nooit eerder geziene schuldenberg van maar liefst 164 triljoen dollar of 164.000

miljard dollar of meer dan twee keer het bnp van de globale economie. Wetende dat we momenteel met 7 miljard mensen zijn, kunnen we al vlug uitrekenen dat de schuld van ieder van ons zowat 23.000 dollar is. Volgens Vitor Gaspar, de *IMF director of fiscal affairs*, zou dit kunnen betekenen dat we nog maar eens regelrecht afstevenen op een financiële crisis. Terwijl we de laatste crisis van 2008 nog steeds niet goed verteerd hebben ... Tomáš Sedláček drukte het uit als volgt: “De vraag is niet of de volgende crisis eraan komt, maar wanneer.”

Wat zien we verder in die kwakkelende globale economie? Van de eens zo veelbelovende BRIC-landen – Brazilië, Rusland, China, India – schijnt alleen India nog op toeren te draaien, alhoewel ik hun groeicijfer van 7,2% en werkloosheid van 6,2% met een korreltje zout neem. Toch probeert India zich klaar te maken om een van de belangrijkste spelers te worden in het technologiegebied en dan vooral in de IT-wereld. Simon Mundy van *Financial Times* beschrijft dit in zijn artikel “Reality Call”, waarin hij heel wat data naar voren brengt in het voordeel van India. In *Fortune* van januari 2016 staat nog een artikel rond India, “The last BRIC standing”. Inderdaad, de BRIC-landen hebben nog wel wat werk voor de boeg.

Dit geldt ook voor de Russische economie, die eveneens al heel wat jaren in een diepe depressie zit, waar zij de volgende jaren zeker nog niet uit raakt. Toch merkte men in 2016 een groei van 1% en voorzag *The Economist* van april 2018 een groei van 1,9% in 2018. De aan Rusland opgelegde sancties zijn nergens goed voor, zelfs niet voor de Limburgse peren die weer ongeplukt aan de bomen blijven hangen. Toch blijft president Vladimir Poetin het goede weer maken en belooft hij op korte termijn betere tijden voor de Russen. Op 18 maart 2018 werd Poetin weer verkozen met een overweldigende meerderheid en kon hij zijn vierde ambtstermijn aanvaarden in het Kremlin, die loopt tot 2024.

Brazilië balanceerde op het randje van het bankroet, maar organiseerde toch met heel veel *glamour and glitter* zijn Olympische Spelen in Rio in 2016. Die verliepen beter dan verwacht. Maar nu die Spelen voorbij zijn, zal er toch nog wel een tijdje gezocht moeten worden naar de middelen om die grote bouwwerken en gigantische organisatie ervan te betalen. Maar het is moeilijk om een getal te plakken op dit soort van evenementen en de financiële put die ze achterlaten.

Europa

De Europese economische (groei)motor schijnt zich dan toch moeizaam te herstellen.

In 2004 schreef de bekende Jeremy Rifkin zijn boek *The European Dream* met als ondertitel *How Europe's vision of the future is quietly eclipsing the American dream*. Romano Prodi, toen voorzitter van de Europese Commissie, was vol lof over dit boek. Je zou natuurlijk voor minder als je leest: *“Europe has a vision of its own and is overtaking America as the world's next superpower.”* Maar we zijn inmiddels 2018 en ik merk daar toch niet zo veel van, zeker als je weet dat de economie van de VS met 2,8% zal groeien, terwijl de werkloosheid 4,1% bedraagt en blijft dalen.

Het Europese bnp per capita is nog steeds lager dan net voor de financiële crisis van 2008; de werkloosheid is nog steeds veel te hoog; ze staat in april 2018 op 8,5%, dus meer dan het dubbele van de VS. In een land zoals Frankrijk, met zijn nieuwe 39-jarige, enthousiaste president Emmanuel Macron, is nog steeds 9,6% werkloos. Er is nog veel werk aan de winkel voor deze wellicht briljante man en de volgende maanden zullen erg belangrijk zijn voor hem, zeker als hij zijn zware beloftes zal moeten inlossen.

In een reeks andere Europese landen, zoals Griekenland (21,7%), Spanje (17,1%) en Italië (11,1%), is de werkloosheid nog steeds een catastrofe, zeker als men naar de jeugdwerkloosheid kijkt. Verschillende landen, zoals Griekenland, kampen met een jeugdwerkloosheid van 50% en verliezen hiermee een hele generatie. Hoeveel jaren zullen deze landen nodig hebben om dit weer in orde te brengen?

Het probleem van ongelijkheid in Europa wordt ook sterk naar voren gebracht in *The Euro and its Threat to the Future of Europe* (augustus 2016) van Joseph Stiglitz. In zijn boek toont Stiglitz aan dat het bnp van Duitsland in 2007 al 10,4 keer groter was dan dat van Griekenland en in 2015 zelfs al 15 keer. Van ongelijkheid gesproken.

De Verenigde Staten

In 2016 keek iedereen uit naar de Amerikaanse verkiezingen. Wat niemand gedacht had, werd een feit: Donald J. Trump werd de 45e president van de Verenigde Staten met 65 miljoen stemmen. Hillary Clinton kon afdruipen, alhoewel ze meer stemmen

behaalde, maar dat is nu eenmaal het Amerikaanse kiessysteem. Toch was iedereen blij dat de maandenlange moddercampagne tussen beide kandidaten dan toch tot een einde kwam. Geloof het of niet, de Amerikaanse beurzen zouden sterk stijgen.

Ook moeilijk om aan het fenomeen van een reeks wereldleiders hier voorbij te gaan. Lees het artikel van Gideon Rachman in *Financial Times* van oktober 2016, "Trump, Putin, Xi and the cult of the strongman leader". Rachman verwijst in dit artikel naar een nieuwe cult, namelijk deze van (te) sterke leiders met Vladimir Poetin, Xi Jinping, Rodrigo Duterte, Recep Tayyip Erdoğan, Viktor Orbán en nu kan men daar ook nog eens Donald Trump aan toevoegen. Sterke politieke vrouwelijke leiders zoals Angela Merkel en Theresa May, met toch wel enkele bedenkingen voor Theresa, zullen het niet gemakkelijk krijgen met deze club van veel te sterke mannen.

In een artikel van Oxford-docent Timothy Garton Ash, "Het wordt een strijd van vele generaties" (*De Standaard* van 12 november 2016), lezen we: "We nemen het op tegen de globalisering van het antiglobalisme, een volksfront van populistten, een internationale van nationalistten." Hij verwijst hierin duidelijk naar het Rusland van Poetin, het Turkije van Erdoğan en het Hongarije van Orbán.

In *Financial Times* van 9 november 2016 stelt Rachman zich in "Trump and the dangers of America First" de vraag wat Trump gaat doen met de WTO (World Trade Organisation), de NATO (North Atlantic Treaty Organization), de NAFTA (North American Free Trade Agreement) en het TTIP (Transatlantic Trade and Investment Partnership), verdragen die allemaal ter discussie gesteld worden. President Trump reageert nog steeds zeer impulsief. Terwijl hij in zijn verkiezingscampagne de NATO met de grond gelijkmaakte, sprak hij op 25 mei 2017 in Brussel bij de opening van de nieuwe NATO-gebouwen een andere taal. Hij was blijkbaar niet geïnteresseerd in de kosten van dit nieuwe gebouw, maar maakte wel duidelijk aan de NATO-leiders dat ze met hun 2%-bijdrage over de brug moeten komen, zo niet zal Amerika ingrijpen.

Daarnaast zijn er de problemen rond de opwarming van de aarde en de vervuiling hiervan.

De laatste tientallen jaren wordt er massaal geïnvesteerd in alternatieve energiebronnen met het accent op de installatie van zonnecellen en windmolens. In het laatste rapport van BP, *BP Energy Outlook – 2017 Edition – Outlook to 2035*, stellen we echter vast dat al deze *renewables* in 2035 toch nog maar 10% zullen uitmaken van het totale

energiegebeuren. We lezen in dit rapport ook dat de daling van het olie- en kolenverbruik min of meer stabiel zal blijven, waar een sterke toename van gasverbruik in het vooruitzicht gesteld wordt.

Ik lees in *Financial Times* van 11 juli 2017 dat Ben van Beurden, de CEO van Shell, schrijft: “*There is not one single energy transition under way.*” Ik ben het daar ook ergens mee eens.

Wat met onze financiële wereld of instellingen?

Die financiële wereld is nog steeds losgeslagen, de beurzen blijven stijgen en de drukpersen van de Europese Centrale Bank blijven maar nieuwe bankbiljetten produceren. De voorzitter van de Europese Centrale Bank, Mario Draghi, maakte in september 2016 nog maar eens duidelijk dat hij iedere maand 80 miljard euro in de Europese economie blijft steken, goed wetende dat het effect van zijn actie tot nu toe weinig of niets heeft opgeleverd voor de Europese economie (zie *Financial Times* van vrijdag 9 september 2016 met op de frontpagina: “*Draghi stands firm despite downgrades*”) en ondanks het feit dat hij de groei- en inflatiecijfers nog maar eens zal zien krimpen voor de volgende twee jaren.

Inmiddels krijgen we voor ons geld op de bank niets meer. Integendeel, we moeten nog betalen om ons geld op de bank te mógen houden. Goed voor de overheid, die uiterst goedkoop kan lenen en daar nog aan kan verdienen en hopelijk verder haar enorme schulden kan afbetalen.

En dan is er de *corporate tax*. De Europese Commissie is blijkbaar dan toch eens wakker geworden. Iedereen herinnert zich wellicht nog hoe Neelie Kroes, voormalig Europees commissaris voor Mededinging, in 2004 Microsoft strafte voor oneerlijke competitie en het bedrijf een boete oplegde van een kleine 600 miljoen dollar (een peulschil voor Microsoft). In 1996 zou diezelfde Neelie Kroes er wel voor zorgen dat de CEO van Microsoft, Bill Gates, een eredoctoraat kreeg van de Nyenrode Business Universiteit, waar ze toen in de raad van bestuur zetelde. Was ik Bill Gates, dan zou ik dat eredoctoraat zeker terugsturen.

Maar het verhaal gaat verder. Deze dagen is het de beurt aan de Deense Margrethe Vestager, de nieuwe Europese commissaris voor Mededinging. In september 2016

kreeg het Amerikaanse Apple te horen dat het 13 miljard euro moest teruggeven aan de Ierse staat. Tussen 2003 en 2014 werden veel te weinig belastingen betaald aan de Ierse regering en dat bedrag moet nu teruggeven worden. Noteer wel dat Europa maar liefst drie jaar onderzoek nodig had om dit uit te vinden (van snelheid gesproken). Volgens Isabel Verlinden, hoofd van het internationale Transfer-pricing Departement van PwC (PricewaterhouseCoopers), doet de stelling van Vestager toch wel wat wenkbrauwen fronsen. Ook ik heb mijn bedenkingen. De investering die Apple doorvoerde in Ierland, is verre van een fictieve constructie. Apple is met zijn 5000 werknemers uitgroeid tot de belangrijkste werkgever in de Ierse regio Cork.

Het zou misschien goed zijn dat Vestager *The Entrepreneurial State* leest van Mariana Mazzucato. In hoofdstuk 5, getiteld "The State behind the iPhone", schetst de auteur een uiterst goed gedocumenteerd beeld van dat schitterende bedrijf Apple. Trouwens, die 13 miljard euro zal Apple financieel gesproken weinig schade aanrichten. In 2016 haalde het een omzet van 233,7 miljard dollar met een nettowinst van 53,3 miljard dollar, de assets worden geraamd op 290,4 miljard dollar, de marktkapitalisatie is van de orde van 800 miljard dollar en het bedrijf stelt wereldwijd 116.000 mensen te werk. Inmiddels hebben maar liefst 185 top-CEO's uit de Verenigde Staten een brief ondertekend die duidelijk maakt dat ze niet nemen dat de Europese Commissie deze straf aan Apple oplegt.

Maar Vestager wil nog een hele reeks van bedrijven op het matje roepen. Ze gaat nu ook achter het Italiaanse Fiat aan, dat met de *corporate taxes* gesjoemeld zou hebben in Luxemburg, en achter de Amerikaans koffieketen Starbucks, die hetzelfde gedaan zou hebben in Nederland. Ook richt ze haar pijlen op Google, Gazprom en Amazon.com om er nog enkele te noemen. Inmiddels kreeg Google al de volle lading: het moet 2,4 miljard euro ophoesten. Het kostte de Europese Unie deze keer acht jaar om tot dit besluit te komen. Voor Google betekent dit alleen maar veel miserie, want het bedrijf gaat deze boete zeker legaal aanvechten en daar veel kostbare tijd mee verliezen, tijd die het eigenlijk beter in het beleid van het bedrijf kan steken.

Ook de Belgische minister van Financiën, Johan Van Overtveldt, zit verveeld met Vestager, want hij zou 700 miljoen euro moeten terugvragen bij een reeks van schitterende bedrijven die in België geïnvesteerd hebben. Ik hoorde Wouter De Geest, de CEO van BASF, al zeggen dat hij daar echt niet gelukkig mee is. BASF heeft helemaal niets illegaals gedaan. Een echt vervelende karwei voor Van Overtveldt.

Al die te grote winsten (volgens Vestager) staan nu in Europa geparkeerd op Europese banken, geschat op een kleine 2,4 triljoen dollar (2.400 miljard dollar of zo een kleine vijf keer het bnp van België) in totaal. Die zouden weleens terug kunnen gaan naar VS-banken, zeker nu met president Trump, die dit al genoteerd heeft en die waarschijnlijk het juiste moment afwacht. Of gaan die Amerikaanse bedrijven de kroonjuwelen in Europa verder blijven opkopen? We zagen recent nog heel wat goede koopjes zoals Intel, dat het Israëlische bedrijf Mobileye kocht voor 13 miljard dollar, en Johnson & Johnson, dat het Zwitsers biotechbedrijf Actelion uitkocht voor 30 miljard dollar en meteen vier nieuwe producten kon toevoegen aan de lijst van producten, de grootste acquisitie voor dit 130 jaar oude bedrijf. Ook vergeet Vestager blijkbaar dat deze Amerikaanse bedrijven in Europa miljoenen jobs gecreëerd hebben. Zoals al eerder werd gezegd, werken in het Ierse stadje Cork maar liefst 5000 mensen bij Apple. Directe jobs, tel daar nog eens de indirecte jobs bij. Klein detail: in plaats dat Europa nu eens werk begint te maken om zelf dit soort van technologiebedrijven uit de grond te stampen, gaan we achter die Amerikaanse bedrijven aan. Ik had ooit het voorrecht om met een topman van Microsoft te praten, die me emotioneel vertelde wat een tijdverlies het voor Microsoft geweest was toen de toenmalige commissaris Neelie Kroes achter hen aan ging. Die tijd hadden ze beter kunnen steken in hun eigen bedrijf in plaats van iedere maand hun beste mensen naar Brussel te vliegen om te vergaderen in de bureaucratische gebouwen van de Europese Commissie.

Het zal nog vele jaren duren voordat die (sjoemel)rekeningen vereffend zullen zijn en dan blijft de vraag: willen die Amerikaanse bedrijven nog verder investeren in Europa op een ogenblik dat de markt sowieso verschuift naar het Verre Oosten, naar Azië?

Brexit ...

Inmiddels besloot Groot-Brittannië (of toch een kleine groep Britten) om de EU te verlaten. De brexit is nu een feit en niemand weet wat er van deze ooit zo grote mogelijkheid zal worden. Het grote imperium van weleer zou weleens een klein koninkrijkje kunnen worden. Koningin Elizabeth zal het nog wel even uitzitten en dan is het de beurt aan Charles. Of geeft hij de scepter onmiddellijk door aan zijn zoon William, de hertog van Cambridge? Groot-Brittannië zal alleszins met heel veel bravoure onthaald worden in de Verenigde Staten, met of zonder Trump.

Inmiddels heeft de premier van Engeland, Theresa May – een nieuwe *iron lady* – de fakkel overgenomen van David Cameron. Ze liet er geen gras over groeien en zou op 28 maart 2017 met goedkeuring van het Britse parlement haar handtekening zetten onder het fameuze Artikel 50 uit het Lissabon-akkoord om de formele scheiding in gang te steken. De Britse ambassadeur Tim Barrow kreeg de eer om dit mooi ondertekende document aan de Europese voorzitter Donald Tusk te overhandigen. Ook kondigde Theresa May vervroegde verkiezingen aan, die zouden plaatsvinden op 8 juni 2017. Maar die verkiezingen liepen niet zo goed af voor Theresa en ze moest de steun zoeken van de kleine fanatieke DUP, de partij van Noord-Ierse protestanten.

Ondertussen is het Britse pond ernstig naar beneden aan het vallen en de City maakt zich ongerust over wat er verder zal gebeuren. De City is erg bekommerd over het feit dat 22% van de 360.000 talentvolle ambtenaren in deze stad weleens kunnen vertrekken als de regering niet vlug een standpunt uitbrengt over het immigratieprobleem. Lees hieromtrent maar eens het artikel “*City urges open philosophy on immigration*” in *Financial Times* van 5 oktober 2016. Andere steden proberen zich uiteraard al te positioneren om het nieuwe financiële mekka van Europa te worden. Ik denk aan steden zoals Parijs en Frankfurt. De Franse president Macron heeft dit zeker al in zijn notitieboekje staan.

Wat met de migrantenstroom in de volgende jaren?

Inmiddels is er onrust in meer dan de helft van de wereld. Nooit vluchtten meer mensen hun land uit. In 2015 stroomden in Duitsland zomaar even 1 miljoen vluchtelingen of asielzoekers binnen, waarop kanselier Angela Merkel liet weten dat ze het wel aankon (*Wir schaffen das* – 31 augustus 2015). De laatste tijd zagen we toch wel erg veel terrorisme in Duitsland en heel wat mensen beginnen te twijfelen aan de toch wel moedige Angela. Toch verscheen ze eind juli 2016 opnieuw op tv om nog eens duidelijk te maken dat Duitsland deze migrantenstroom aankan. De verkiezingen in haar kiesdistrict Mecklenburg-Vorpommern lieten echter blijken dat de “mensen” niet akkoord gaan met Angela’s “*Wir schaffen das*”. Haar partij, de CDU, haalde nog maar 19%, terwijl de nieuwe partij AfD (Alternatieve für Deutschland) met 21% van de stemmen ging lopen. Op zondag 18 september 2016 trokken ook de Berlijners naar de stembus en wat te verwachten was, kwam ook uit: de CDU behaalde slechts 17,6%, de sociaaldemocraten van de SPD 21,6% en de nieuweling AfD meteen 14,2%. Ziet het er dan toch niet zo goed uit voor de sterke vrouw Angela?

Toch klonk er op 29 maart 2017 een positief geluid voor Angela in het Saarland, waar Martin Schulz voor het eerst opkwam als partijleider van de SPD. De verkiezing werd een succes voor Angela Merkels CDU en niet voor Martin Schulz' SPD.

De landelijke verkiezing van september 2017 hield na moeizame onderhandelingen Merkel toch in het zadel, wat volgens mij een goede zaak is voor Europa. Inmiddels zoekt deze sterke dame samenwerking met de Franse president Emmanuel Macron. Dit zou weleens de sterkste tandem van Europa kunnen worden. Op 13 juli 2017, de dag voor de Franse nationale feestdag, vond in Parijs een ontmoeting plaats tussen Merkel en Macron, een toch wel vrij belangrijke gebeurtenis voor Merkel, Macron en Europa. In april 2018 ging Macron naar Berlijn voor constructieve besprekingen.

Wat met IS?

Ook hebben we af te rekenen met het IS-probleem, of beter IS-drama, waar niemand meer omheen kan. Met de regelmaat van de klok slaat het terrorisme toe in Europa, maar veel massaler nog in Syrië en recent in Turkije. We zagen de drama's in Parijs, Nice en Berlijn, maar ook de Europese hoofdstad Brussel kon niet ontsnappen aan het IS-terrorisme. Op 22 maart 2016 kwamen 32 mensen om in de vlieghaven van Zaventem en in het Brusselse metrostation Maalbeek.

Als we de *Conflict Barometer*, uitgegeven door het Heidelberg Institute for International Conflict Research (HIICR), mogen geloven, was 2015 een rotjaar met maar liefst 409 politieke conflicten, waarvan 223 erg hevig met niet minder dan 19 oorlogen vooral in sub-Saharisch Afrika, het Midden-Oosten en de Maghreb. Voor 2016 kon de 25e editie van deze *Conflict Barometer* enkel vaststellen dat het er niet op vooruitging met nog steeds 226 conflicten, waarvan er 38 vrij hevig waren en 176 matig hevig als men dat zo kan noemen.

Heel vaak zaten de ministers van Buitenlandse Zaken, John Kerry van de VS en Sergei Lavrov van Rusland, samen om toch maar een oplossing te vinden voor Syrië. Het mooie land is inmiddels zo ongeveer platgeschoten met als enige resultaat honderdduizenden doden en miljoenen vluchtelingen, maar geen schijn van een oplossing. Ook zagen we problemen in Azië, in Oceanië en Mexico met dagelijks afrekeningen in de vermaarde drugskartels. Verder blijft het rommelen in Oekraïne en mogen

we de staatsgreep in Turkije niet vergeten. De coup deed president Recep Tayyip Erdoğan in woede uitbarsten, waarna een ware klopjacht werd ingezet naar tienduizenden Turken in binnen- en buitenland met Fethullah Gülen als belangrijkste target voor deze terreurdaad. Op zondag 16 juli 2017 werd de eerste verjaardag van de mislukte staatsgreep gevierd. Heel wat Turken kwamen betogen en Erdoğan liet weer eens duizenden aanhangers van Gülen ontslaan uit hun ambt of gevangennemen. Ook werden enkele standbeelden opgericht ter herdenking aan de mislukte coup.

Klimaattop van Parijs en de komst van Trump

Op 12 december 2015 vond de veelbelovende klimaattop van Parijs plaats, waar alle leiders van terugkwamen met zo veel goede bedoelingen. De opwarming van deze aarde schijnt dan toch wel een feit te zijn. Hoe men dit gaat oplossen, is echter niet duidelijk. Alleszins niet door nog meer windturbines of zonnecellen op daken te plaatsen of nog wat meer isolatie onder daken of op zolders te leggen of door dan toch maar te rijden met alsnog dure elektrische auto's. Het probleem is toch wel wat fundamentele, maar niet zo heel veel mensen schijnen daar wakker van te liggen. Toch zo een beetje "*après nous le déluge*".

President Donald Trump liet op de G7-top in Taormina (26 en 27 mei 2017) weten dat hij nog niet zeker is of hij dit contract, getekend door zijn voorganger Obama, zal honoreren. Tijdens de woelige G20-top van Hamburg in juli 2017 werd hij hierdoor toch wel een beetje geïsoleerd door de negentien andere landen. Toen hij op 13 juli 2017 de gast was van president Macron, liet hij doorschemeren dat hij misschien van gedachte zou veranderen. Zou dit te maken hebben met het prachtige diner dat hem werd aangeboden door president Macron op de tweede verdieping van de Eiffeltoren in een van de meest romantische restaurants van Parijs, namelijk Le Jules Verne van topchef Alain Ducasse?

Waar staan we dan vandaag?

Het samenkomen van al deze toch wel negatieve elementen – de te zwak groeiende wereldeconomie, de *corporate tax* of beter de belastingontwijking (gesjoemel), de steeds groeiende sociale (economische) ongelijkheid, een mogelijke nieuwe financiële crisis, het complexe geopolitieke gebeuren, het terrorisme, nooit eerder geziene

migratie, klimaatopwarming en ga zo maar verder – maakt het leven er niet gemakkelijk op. Winston Churchill verwoordde het ooit als: “*one damned thing after another*”, maar ik zou zeggen: “*a lot of damned things together*”.

Maar misschien toch nog even terug naar de G20-top in de Chinese stad Hangzhou van begin september 2016, die uiteraard werd voorgezeten door president Xi Jinping. Het was voor de Amerikaanse president Obama een van zijn laatste grote bijeenkomsten. Op de klassieke groepsfoto prijken een kleine veertig wereldleiders met Obama, Poetin, Merkel, Christiane Lagarde (IMF) en uiteraard Xi Jinping op de voorgrond. Weinig of geen resultaten, vage beloften zoals de uitspraak van Xi Jinping: “*We will make the pie bigger and make sure people get a fairer share.*” So what? En Jean-Claude Juncker, voorzitter van de Europese Commissie, kon het niet nalaten om Xi Jinping aan te sporen tot een grotere verantwoordelijkheid die samenhangt met een grotere economische macht. Ook Obama gaf een sneer aan Xi Jinping, toen hij op CNN verklaarde: “*You’ve got to have fair trade and not just free trade.*” Ik vrees dat Xi Jinping zich dit al lang niet meer herinnert, want hij heeft momenteel andere zorgen. Terwijl China heel wat jaren met *double digit*-groei cijfers zomaar even één miljoen jobs per maand neerzette, weet hij heel goed dat die tijd voor lange tijd voorbij is – als hij al nog terugkomt. Hij ziet zelfs heel wat jobs verdwijnen, bijvoorbeeld in de staalindustrie, waar in 2015 en 2016 enkele miljoenen jobs verloren gingen.

Nieuw millennium

Dit nieuwe millennium was ook al niet zo heel goed begonnen. We herinneren ons aan het einde van 2000 nog zeker de *Internet Bubble*, in de jaren 2000 tot 2005 gevolgd door de *Housing Bubble*. De marktwaarde van huizen zou in die periode met maar liefst 50% toenemen. Berekeningen van Merrill Lynch toonden aan dat in 2005 de helft van de groei van het Amerikaanse bnp kwam van de huizenmarkt. Erg abnormaal. In augustus 2007 zou het dan stilaan maar zeker duidelijk worden dat een nooit geziene financiële crisis op ons afkwam. De centrale banken begonnen massaal liquide middelen in de banken te steken. We werden geconfronteerd met een hele resem van nieuwe financiële instrumenten. Zo was er de CDO of de *collateralized debt obligations*, gevolgd door de CDO's van CDO's" de CDO's van CDO's van CDO's, de CMO's (collateralized mortgage obligations), de CDS's (credit default swaps) en ga zo maar verder.

In april 2008 kwam het IMF met een toch wel indrukwekkende studie, *Containing systemic risks and restoring financial soundness*. De studie keek terug op de laatste zes maanden van het financieel gebeuren. Ze toonde duidelijk de fragiliteit van het globale financiële systeem aan en stelde toen al een reeks fundamentele vragen over de effectiviteit van de respons zowel van de private als van de publieke sector.

We zagen dan ook al vlug dat zowat alle banken in moeilijkheden kwamen, zoals Northern Rock, Bank of England, Citigroup, Merrill Lynch, Lehman Brothers, Bank of America, Wachovia, UBS, Credit Suisse. Om zeker ook de andere Europese banken niet te vergeten. De Belgische staat zou terecht ingrijpen, maar dat zou de overheidsschuld dan weer niet ten goede komen. België zit nog steeds met een te hoge overheidsschuld in de orde van 106% van het bnp.

We hadden ook gedacht dat deze crisis van 2008 verteerd zou worden in een vijftal jaar. Niets was minder waar. We zijn nu 2018 en de tekenen van verbetering of groei van de economie zijn toch nog niet zo geweldig, alhoewel de politici beweren dat het allemaal weer in orde is. We zien duidelijk dat die globalisatie niet gezorgd heeft voor verdere groei van de wereldeconomie en de groei voor Europa is matig. Voor 2018 zal volgens het IMF deze globale economische groei blijven hangen op 3,1% en dat is verre van voldoende.

Waar is dan wel groei?

En toch zijn er heel wat *regio's* en *bedrijven* die het erg goed doen. Ik geef hier nog maar eens het voorbeeld van Apple in Silicon Valley, het bedrijf van Steve Jobs dat nu gerund wordt door Tim Cook. Apple doet het nog altijd zeer goed en blijft duizenden jobs creëren. Of neem de GAFABedrijven Google, Apple, Facebook en Amazon.com, de eerste drie uit Silicon Valley, het laatste uit Seattle. Die hadden in 2017 een marktkapitalisatie van maar liefst 2 triljoen dollar, dat is vier keer groter dan het bnp van België of twee keer het totale bnp van Rusland. In die magische Silicon Valley en in die Seattle-regio zijn er nog tientallen van dergelijke bedrijven die het allemaal goed doen: grote omzet, grote winsten, grote marktkapitalisaties, grote kasposities, heel veel mensen aan het werk, verspreid over de hele wereldbol maar vooral gedreven door zeer sterke leiders. Silicon Valley telt 6,3 miljoen mensen (zo groot als Vlaanderen) en heeft een jaarlijkse economische groei van 6 à 7% en een werkloosheid kleiner dan

3%. Van iedere vier jobs in deze Valley is er één job met een hoge toegevoegde waarde, wat betekent dat die job een grote impact heeft op de economische groei.

Ook in een aantal andere regio's doet de economie het zeer goed of beter gezegd, de *door technologie gedreven regio's* doen het economisch zeer goed. Neem het voorbeeld van de staat Massachusetts, vroeger bekend voor zijn Route 128 met in de jaren tachtig heel wat computerbedrijven. Vandaag zijn het echter vooral *life sciences-* of biotechnologiebedrijven. De jobgroei in deze sector bedroeg in 2017 maar liefst 4,2% en de groei over een periode van tien jaar telde 37%. De laboratoria van dit soort van bedrijven, waar steeds meer nieuwe producten ontwikkeld worden, groeiden massaal van 1,6 miljoen vierkante meter in 2007 naar 2,5 miljoen vierkante meter in 2016. In 2015 haalde deze regio een record van 2,1 miljard dollar venture capital op. In een normaal jaar trekken hier een kleine vijftien bedrijven naar de beurs. In 2017 werken in de biosector in Massachusetts 63.000 mensen, waarvan de payroll 9,2 miljard dollar bedraagt, wat overeenkomst met een gemiddeld salaris van 147.000 dollar. Moeilijk te evenaren.

Er zijn nog regio's die het goed doen, ook in Europa. Ik denk aan Cambridge in het Verenigd Koninkrijk met 100.000 inwoners en centraal die goede oude universiteit, die tot nu toe zomaar eventjes 98 Nobelprijswinnaars afgeleverd heeft. Hier bevinden zich nu 4.500 kennisintensieve bedrijven en hier zijn 75.000 mensen werkzaam. Ook hier biedt een op de vier nieuwe jobs een hoge toegevoegde waarde, net zoals in Silicon Valley. En de Cambridge-regio zal zich verder uitbouwen naar Oxford en Londen om de *Golden Triangle Cambridge-Oxford-London* te vormen. Een kennisregio die zich ontwikkelt rond vier van 's werelds top 10-universiteiten, te weten Cambridge University op plaats 3, Oxford University op plaats 6, University College London (UCL) op plaats 7 en Imperial College op plaats 8. Een vrij uniek gebeuren.

Maar ook op het Europese continent zien we een gelijkaardige ontwikkeling met de vorming van de kenniseconomieregio ELAt, kort voor "Eindhoven, Leuven, Aachen triangle", die zich duidelijk als een van de betere kenniseconomieregio's op de Europese kaart aan het zetten is. Ook in Noord-Europa zien we dergelijke belangrijke ontwikkelingen met mooie voorbeelden in Finland, Denemarken en Zweden. En uiteraard blijft Duitsland niet achter. Naast Aken in de ELAt zijn er nog heel wat Duitse regio's die zich op de Europese kaart van de kenniseconomie gezet hebben, met zeker München als topregio.

Naar een disruptieve economie

Een ander vrij nieuw fenomeen in dit millennium is de *disruptieve economie*. We zagen in deze nog jonge eeuw de komst van een hele reeks nieuwe bedrijven zoals Uber, Tesla, Airbnb, Amazon.com, Facebook, Netflix, Alibaba, Flipkart en ga zo maar verder, ook weleens bekend als *Unicorns*. Heel wat van deze bedrijven vestigen zich tegenwoordig in San Francisco en niet meer in de Bay Area, de legendarische Silicon Valley. Lees maar eens het artikel van William D. Cohan in *Fortune* van februari 2016, waarin hij een indrukwekkende lijst van 174 jonge bedrijven optekent, allemaal gekarakteriseerd door de aanwezigheid van zeer jonge entrepreneurs en allemaal uitzonderlijke bedrijven met een zeer (te) hoge marktkapitalisaties van meer dan 1 miljard dollar. Zo staat in deze lijst Uber, het in San Francisco gevestigde taxibedrijf zonder wagens van Travis Kalanick, met 75 miljard dollar aan marktkapitalisatie. En Airbnb, dat kamers verhuurt zonder zelf ook maar één hotelkamer te bezitten, zet een marktkapitalisatie neer van 25 miljard dollar. Ook zien we in deze lijst van Cohan het Indiase e-commercebedrijf Flipkart met 15 miljard aan marktkapitalisatie en het Chinese Internet Plus met 15 miljard dollar aan marktkapitalisatie. De laatste vijf jaar werd in dit soort nieuwsoortige *Unicorn*-bedrijven maar liefst 363 miljard dollar geïnvesteerd en dit door private investeerders.

Economie voor 2017-2027: mainstream en substreams

Ik ben al een hele tijd bezig met de vraag hoe de economie van de volgende tien jaar er zal uitzien. Daartoe volg ik wereldwijd een kleine 150 bedrijven, waarvan de grote meerderheid nog steeds in de VS en Europa zit, en de rest in China, Zuid Korea, Taiwan, India en Japan. Deze lijst bevat niet alleen gevestigde bedrijven maar ook heel wat nieuwe disruptieve bedrijven, opgezet in deze eeuw. Ik bestudeer hun doen en laten en volg hun producten, diensten, omzet, winsten, marktkapitalisaties, kasposities maar vooral hun leiders. Hiertoe behoren uiteraard Zuckerberg van Facebook, Tim Cook van Apple, Elon Musk van Tesla en Travis Kalanick van Uber, maar ook slimme Indiase internet-entrepreneurs zoals Sachin en Binny Bansal van het e-commercebedrijf Flipkart. Deze jonge mannen zijn afgestudeerd aan het IIT, het vermaarde Indian Institute of Technology, dat erg vergelijkbaar is met MIT, het Massachusetts Institute of Technology. En uiteraard zitten er veel slimme jongens in China, met als voorbeeld Jack Ma van Alibaba, het grote rolmodel voor miljoenen

Chinezen. Een groep van boeiende mensen in boeiende bedrijven met vernieuwende (disruptieve) producten en diensten die het verschil zullen maken in de volgende tien jaar. Deze 150 bedrijven bepalen zonder twijfel de mainstream van de moderne kennisgedreven economie.

Onder deze mainstream zie ik een hele reeks belangrijke substreambedrijven die nodig zullen zijn om deze mainstream of groeimotor van de moderne economie te blijven aandrijven. Het zijn duizenden ondernemingen die de nodige brandstof zullen aanbrengen voor verder succes – noem ze de *key forces* van de moderne economie. In het boek zal ik een tiental van deze substreams belichten, waarin ik ontzettend veel mogelijkheden zie voor een reeks Europese landen.

Ik wil in dit boek de vrij nieuwe invalshoek van deze nieuwe kennisgedreven economie voor de volgende tien jaar met u doornemen.